

B.A. Part-III (Semester-VI) Examination
(Compulsory Language)
SANSKRIT

Time : Three Hours]

[Maximum Marks : 80

Note :—(1) All questions are compulsory.

(2) Write answers in your own medium.

सूचना :—(1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहें.

(2) उत्तर स्वीकृत माध्यमात लिहा.

सूचना :—(1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

(2) उत्तर स्वीकृत माध्यम में लिखिए।

1. (अ) Translate any **TWO** of the following :—

खालीलपैकी कोणत्याही दोन गद्यांशाचा अनुवाद करा :—

निम्नलिखित में से किन्हीं दो गद्यांशों का अनुवाद कीजिए :—

(1) विभीषणः — प्रसीदतु देवः।

रामः — नार्हति भवानतः परं पीडयितुम्।

(प्रविश्य)

लक्ष्मणः — जयत्वार्यः। आर्यस्याभिप्रायं श्रुत्वैवाग्नि—

— प्रवेशाय प्रसादं प्रतिपालयत्यार्य।

रामः — लक्ष्मण! अस्याः पतिव्रतायाच्छन्दमनुतिष्ठ।

लक्ष्मणः — यदाज्ञापयत्यार्यः। (परिक्रम्य) भोः कष्टम्।

(2) लक्ष्मणः — अये अयमार्या पुरस्कृत्येव एवाभिवर्तते भगवान् विभावसुः।

रामः — अये अयं भगवान् हुताशनः उपसर्पामस्तावत्।

(सवे उपसर्पन्ति)

(ततः प्रविशत्यग्निः सीतां गृहीतत्वा।)

अग्निः — भगवान् नारायणः। जयतु देवः।

रामः — भगवन्। नमस्ते।

(3) उपग्रह प्रक्षेपण मालेदानीं प्रारब्धा। पृथिवी, आकाशः त्रिशूलः नाम इत्यानेकानामुग्रहानां प्रक्षेपणं सफलतयाभवत्। तेषु 'अग्नि' यानस्य प्रक्षेपणं सर्वोच्चस्थाने वर्तते। 1998 तमे वर्षे भारतेन अणुकार्यक्रमे महदयशः प्राप्तम्। अत्रापि प्रमुख सूत्रधाररूपेण जे कलाम महोदय एवासीत्।

- (4) एतत्तस्य देशकार्यम् । स्वसंशोधनेन समाजकार्यमपि साधितमनेन महाभागेन । क्षेपणस्त्रतन्त्रज्ञाने प्रयुक्तसाधनैरपङ्गनां लोहभारः न्यूनीकृतः । छात्रैः सह संभाषणेन सुसंवादेन एषा राष्ट्रनिष्ठा विज्ञाननिष्ठा च तेन छात्रेषु निर्मिता । 'अग्निपंख' Wings of fire इति तस्य आत्मचरित्रं सर्वेषां कृते बोधप्रदम् । 10

(ब) Write the condition of सीता based on lesson.

सीतेची अवस्था पाठाच्या आधारे लिहा.

सीता की अवस्था पाठ के आधार से लिखिए ।

OR/किंवा/अथवा

Write the satellite launch work of डॉ. अब्दुल कलाम.

डॉ. अब्दुल कलाम यांचे उपग्रह प्रक्षेपण कार्य लिहा.

डॉ. अब्दुल कलाम के उपग्रह प्रक्षेपण कार्य का विवेचन कीजिए ।

6

2. (अ) Translate any **TWO** of the following :—

खालीलपैकी कोणत्याही दोन गद्यांशाचा अनुवाद करा :—

निम्नलिखित में से किन्हीं दो गद्यांशों का अनुवाद कीजिए :—

(1) स्वयमागच्छन्तीनां वा सूत्रशालां प्रत्युषसि भाण्डवेतनविनिमयं कारयेत् । सूत्रपरीक्षार्थमात्रं प्रदिपः ।

स्त्रिया मुखसन्दर्शनेऽन्यकार्यसम्भाषायां वा पूर्वः साहसदण्डः । वेतनकालातिपातने मध्यमः, अकृतकर्म-वेतनप्रदाने च ।

गृहीत्वा वेतनं कर्मकुर्वत्याः अङ्गुष्ठसन्दंशनं दापयेत् ।

(2) यथश्रप्रतुवशेन वा बीजवापाः ।

वातातिरिक्तमर्धसीतिकाः कुर्युः । स्ववीर्योपजीविनो वा चतुर्थपञ्चभागिकाः । यथेष्टमनवसितभागं दद्युरन्यत्र कृच्छ्रेभ्यः ।

स्वसेतुभ्यो हस्तप्रावर्तितममुदकभागं पंचमं दद्युः । स्कन्दप्रावर्तितं चतुर्थम् । स्त्रोतोयन्त्रप्रावर्तितं च तृतीयम् ।

(3) काशांशुका विकचपद्मनोज्ञवक्त्रा सोन्मादहंसस्वरनूपूरनादरम्या आपक्वशालिरूचिरा तनुगात्रयष्टिः रूपरम्या शरत् नववधूः इव प्राप्ता । काशैः मही, शिशिरदीधितिना रजन्यः, हसैः, सरितां जलानि, कुमुदैः सरांसि, कुसुमभारनेतेः सप्तच्छदैः, वनान्ताः मालतीभिः उपवनानि च शुक्लीकृतानि ।

(4) अद्य बलभिदः धनुः जलदोदरेषु नष्टम्, वियत्पताका सौदामिनी न स्फुरति, बलाकाः पक्षवचनैः नभः नधुन्वन्ति, मयुराः उन्नतमुखाः गगनं न पश्यन्ति । विगतमेव चन्द्रतारावकीर्णं व्योम स्फुटं कुमदचितानां राजहंसस्थितानाम् मरकतयणिभासा वारिणा भूषितानाम् तोयाशयानां अतिशयरूपां श्रियं वहति ।

10

(ब) Write the work of सीताध्यक्षः.

सीताध्यक्षाचे कार्य वर्णन करा.

सीताध्यक्ष का कार्य वर्णन कीजिए ।

OR/किंवा/अथवा

Describe the ग्रीष्मऋतुवर्णन.

ग्रीष्मऋतुचे वर्णन करा.

ग्रीष्मऋतु का वर्णन कीजिए ।

6

3. (अ) Translate any **TWO** :—

कोणत्याही दोन चा अनुवाद करा :—

किसी दो का अनुवाद कीजिए :—

(1) आदाय वारिः परितः सरितां मुखेभ्यः

किं तावदर्जितमनेन दुर्णविन ।

क्षारीकृतं च वडवादहने हुतं च ।

पातालकुक्षिकुहरे विनिवेशितं च ।।

(2) रात्रिर्गमिष्यति भविष्यति सुप्रभातं

भास्वानुदेष्यति हसिष्यति पङ्कजश्रीः ।

इत्थं विचिन्तयति कोशगने द्विरेफे

हा हन्त हन्त नलिनी गज उज्जहारं ।।

(3) चित्ते भ्रान्तिर्जायते मद्यपानाद्

भ्रान्ते चित्ते पापचर्यामुपैति ।

पापं कृत्वा दुर्गतिंयान्तिमूढा

स्तस्मान्मद्यं नैव पेयं न पेयम् ।।

(4) चिन्तासमा नास्ति शरीरवेदना

चिन्तासमा नास्ति शरीरशोषणा ।

विद्यासमा नास्ति शरीरभूषणा

तृत्यां समा नास्ति शरीरपोषणा ।।

10

(ब) Explain that the 'शरीरमेवायतनं सुखस्य'.

'शरीरमेवायतनं सुखस्य' स्पष्ट करा.

'शरीरमेवायतनं सुखस्य' स्पष्ट कीजिए ।

OR/किंवा/अथवा

Explain the अन्योक्ती of चंदन and चातक.

चंदन व चातकाची अन्योक्ति स्पष्ट करा.

चंदन व चातक की अन्योक्ति स्पष्ट कीजिए ।

6

4. (अ) Translate any **TWO** of the following :—

कोणत्याही दोन चा अनुवाद करा :—

निम्नलिखित में से किसी दो का अनुवाद कीजिए :—

(1) शून्यं वासगृहं विलोक्य शयनादुत्थाय किञ्चित्

निद्राव्याजमुपागतस्य सुचिरं निर्वण्य पत्युर्मुखम् ।

विस्त्रब्धं परिचुम्ब्य जातपुलकामालोक्य गण्डस्थलीं

लज्जानम्रभुरवी प्रियेण हसता बाला चिरं चुम्बिता ।।

- (2) ग्रीवाभङ्गाभिराम महुरनुपतति स्यन्दने बद्धदृष्टिः
पश्चार्धेन प्रविष्टः शरपतनभयाद्भूयसा पूर्वकायम् ।
दर्भैरर्धावलीढैः श्रमविवृतमुखभ्रंशिभिः कीर्णवर्त्मा
पश्यादग्रप्लुतत्वाद्वियति बहुत्तरं स्तोकमूर्व्या प्रयाति ।।
- (3) ततस्तया समं तत्र निर्भयः श्वशुरे गृहे ।
प्रविष्टः श्वशुराभ्यां स हर्षाद्दृष्ट्वाभ्यनन्दयत् ।।
दिष्ट्या जीवन्नयं मुक्तश्चौरेरिति महेत्सवः ।
तेन तच्छ्वशुरेणाथ चक्रे मिलितबन्धुना ।।
- (4) ततः स धनदन्तोऽत्र भुग्जानः श्वशुरश्रीयम् ।
रत्नावल्या तया साकमसीत्पत्या यथासुखम् ।।
एकदा तत्र रात्रौ स नृशंसश्चकार यत् ।
कथोपरोद्यतः शान्तमवाच्यमपि कथ्यते ।।

10

(ब) Briefly describe 'नवरसा'.

नवरसाचे संक्षिप्त वर्णन करा.

'नवरस' का संक्षिप्त वर्णन कीजिए।

OR/किंवा/अथवा

Human nature does not change write based on the स्वभावो नहिपरिवर्तनियः ।

मनुष्याचा स्वभाव बदलत नाही पाठाच्या आधारे लिहा.

मनुष्य का स्वभाव बदलता नहि पाठ के आधार से लिखिए।

6

5. Solve any 16 from following :—

कोणत्याही 16 वस्तुनिष्ठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा :—

निम्नलिखित में से किन्हीं 16 प्रश्नों के उत्तर लिखिए :—

(1) नाट्यशास्त्रस्य प्रणेता कः ?

(अ) अभिनवगुप्तः

(ब) भरतमूनीः

(क) धनंजय

(ड) उद्भट

(2) धनंजय रचित ग्रंथ कः ?

(अ) नटसूत्र

(ब) संगीतरत्नाकर

(क) नाट्यदर्पण

(ड) दशरूपकम्

(3) नाट्यशास्त्रे कति प्राकृतभाषा वर्णिता ?

(अ) 7

(ब) 8

(क) 5

(ड) 4

- (4) उत्तररामचरितस्य प्रधानरसः कः ?
 (अ) वीर (ब) करुण
 (क) शृंगार (ड) हास्य
- (5) मुद्राराक्षसस्य नायकः कः ?
 (अ) चाणक्यः (ब) राक्षस
 (क) चित्रगुप्त (ड) चन्द्रगुप्त
- (6) रूपकदृष्ट्या मालतीमाधवम् कीदृशी नाट्यकृती ?
 (अ) नाटक (ब) प्रकरण
 (क) विथीनाटक (ड) इहामृग
- (7) रत्नावली वासवदत्तायाः का ?
 (अ) भगिनी (ब) श्वश्रु
 (क) सखी (ड) भ्रातृजाया
- (8) नागानन्द नाटकस्य नायिका का ?
 (अ) मालती (ब) उर्वशी
 (क) मलयवती (ड) रत्नावली
- (9) कर्पूरमञ्जरी नाटकस्य रचयिता कः ?
 (अ) चन्द्रपाल (ब) अश्वघोष
 (क) कृष्णमिश्र (ड) राजशेखरः
- (10) शारिपुत्र प्रकरण नाटकस्य रचयिता ?
 (अ) अश्वघोषः (ब) भासः
 (क) भट्टी (ड) माधवः
- (11) काव्यारम्भे आशीर्वचनार्थे ईशस्तवनार्थे कृणा प्रार्थना नाम किम् ?
 (अ) पूर्वरङ्ग (ब) नांदि
 (क) अवस्था (ड) प्रकृती
- (12) भास नाट्यचक्रे कति नाटकाणि सन्ति ?
 (अ) 10 (ब) 12
 (क) 13 (ड) 14
- (13) उदयनकथा कुतः स्वीकृता ?
 (अ) रामायण (ब) महाभारत
 (क) काल्पनिक (ड) बृहत्कथा
- (14) प्रतिमा नाटकस्य नायकः कः ?
 (अ) भरत (ब) शत्रुघ्न
 (क) लक्ष्मण (ड) श्रीराम

(15) घटोत्कचस्य माता का ?

(अ) गौतमी

(ब) हिडिंबा

(क) उलूपा

(ड) कुरुंगी

(16) विक्रमोर्वशीयम् नाटकस्य नायकः कः ?

(अ) अग्निमित्रः

(ब) उदयनः

(क) पुरुरवः

(ड) दुष्यन्तः

(17) दुष्यन्त्यस्य राजधानी काः ?

(अ) विदिशा

(ब) विदर्भ

(क) शृंगारपूर

(ड) हस्तिनापूर

(18) उर्वशी का अस्ति ?

(अ) राणी

(ब) दासी

(क) अप्सरा

(ड) देवी

(19) मृच्छकटिकम् नाटकस्य नायकः कः ?

(अ) शकारः

(ब) चारूदत्तः

(क) पुरुरवाः

(ड) अग्निमित्रः

(20) वेणीसंहारस्य प्रधानरसः कः ?

(अ) वीर

(ब) शृंगार

(क) हास्य

(ड) बिभत्स

16×1=16